

Koldingbogen

ÅRSTAL:	2007
FORFATTER:	Kirsten Hansen
TITEL:	Ung i 1950erne.
KORT RESUME:	Erindringer om arbejde, bøger, film, musik og boligforhold

UNG I 1950ERNE

AF KIRSTEN HANSEN

Mit liv havde været ret omflakkende, inden jeg kom til Kolding i 1939. Jeg havde boet både på Sjælland, i Århus, i Odense og i Klakring, en lille landsby, der ligger ved Juelsminde. Da jeg var godt 6 år, kom jeg så til Kolding, og i den første tid blev jeg drillet af de andre børn på gaden, fordi jeg talte så bondsk – dengang var der også sprogligt stor forskel på land og by, men vi børn fandt nu hurtigt ud af at lege sammen, og efterhånden tilegnede jeg mig bysproget, indtil jeg nogle år senere boede en tid i København, og der ofte fik at vide: ”Nå, du kommer nok fra Jylland af”! Og det kunne jeg jo ikke benægte.

1. april 1940 begyndte jeg min skolegang, først på Sdr. Vang Skole, så på Forskolen, og siden blev vi skoleelever på grund af tyskerne besættelse af landet og af mange af vore skoler flyttet en del rundt. Jeg gik bl.a. en tid på Kolding Bibliotek i Jernbanegade.

Min skolegang sluttede efter 7. klasse, det var det mest almindelige den gang, hvis ikke man var særligt begavet eller var barn af velhavende forældre. Men det er ikke så meget min skoletid eller besættelsestiden, jeg vil beskæftige mig med her, men derimod tiden efter 1945. Hvordan det var at være ung dengang, hvor forlystelserne var begrænsede, og der ikke var et stort udbud af tøj til unge mennesker, og hvor vi ikke havde fjernsyn, men altid stod i kø uden for byens

biografer for at få en billet og en tid, hvor vi ikke havde vores egen musik, og hvor dansk var det eneste sprog, vi kendte. Og lidt om arbejdslivet og de mange forretninger, der var dengang. Ja, kort sagt: ”De gode gamle dage”!

UD AF SKOLEN

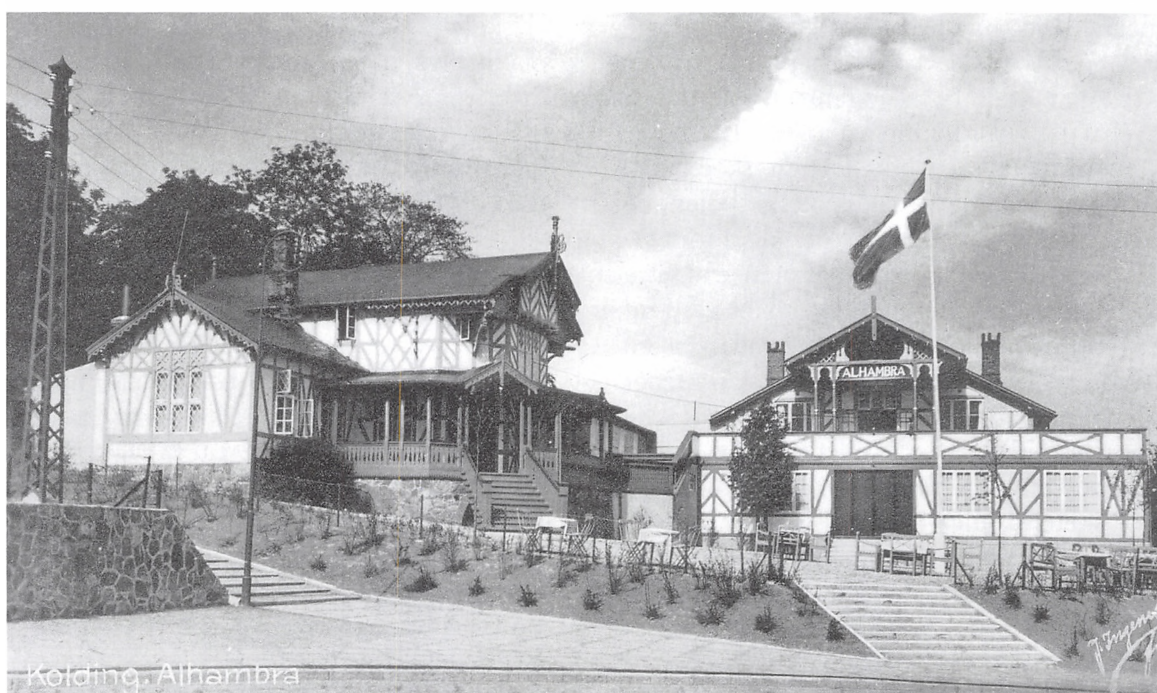
Efter 7 års skolegang gik jeg som 14-årig ud af skolen. Det første halve års tid var jeg mælkepige, det vil sige, at jeg hjalp mælkemanden, som hed Nicolaisen, med at bringe mælken, der dengang var i flasker, ud til de mange husstande på hans rute. Det foregik med en hestetrukken mælkevogn, og ruten gik ad Hans Ludvigsvej (nu Vestre Ringgade), Gøhlmannsvej, Solvej, Udsigten og Vejlevej helt hen til Uldspinderiet, som var en stor rødstensbygning, der i flere år blev brugt til beboelse for husvilde. Mange af kunderne på ruten betalte kontant, så jeg fik brug for mine regnekundskaber. Men de fleste havde ugeregning, og det hændte, når de betalte den, at der faldt lidt drikkepenge af. Og der oplevede jeg, at et af de mest fattige steder, jeg kom, en lille mørk og ussel lejlighed bag ved Munkenborg Kro, også var det sted, jeg fik flest drikkepenge. Det gav stof til eftertanke. Lønnen som mælkepige var 7 kroner om ugen.

Inden min konfirmation, som foregik i Sct. Nicolai Kirke, skulle jeg jo have nyt tøj. Men dengang var det ikke noget man bare gik ind i en forretning for "ungt tøj" og købte, for der var ingen af den slags. Skulle vi børn og unge have nyt tøj, måtte det købes i en dame- eller herretøjsforretning, hvor udvalget var meget småt, eller også fik vi det syet hos en syerske. Det var meget almindeligt dengang, og det var også på den måde, jeg fik mit konfirmationstøj. En lang hvid kjole til selve dagen og til andendagen en todelt mørkegrøn kjole og en lysebrun frakke.

Andendagen var jeg sammen med tre andre piger i Fredericia, hvor vi købte lidt, var

på café og fik kaffe og kage, som andre voksne, for nu var vi jo konfirmeret og indtrådt i de voksnes rækker, som det hed dengang. Pengene, jeg fik i konfirmationsgave (et meget lille beløb sammenlignet med nutidens konfirmationsgaver), blev brugt til nyt tøj, som min mor var med ude at købe.

På den tid var det meget almindeligt, at især arbejderbørn fik et arbejde, så snart de var kommet ud af skolen. Pigerne kunne enten komme i huset eller på fabrik. Hvis de skulle have en uddannelse, var det gerne i en forretning eller på et kontor, men så skulle forældrene ha' råd til at have dem boende hjemme for næsten ingenting, for lønnen under uddannelse var meget lille. Drengene

Kolding, Alhambra
Forlystelsesetablisementet Alhambra ca. 1950. Foto: J. Ingemann.

kom for det meste i håndværkerlære, da det jo var dem, der skulle forsørge familien, når de senere blev gift. Det var også meget almindeligt, at de unge piger efter giftermålet holdt op på arbejdsmarkedet for at hellige sig mand og børn.

TIDENS BØGER, FILM OG MUSIK

Jeg har altid lige fra barn været glad for bøger, og når jeg kunne se mit snit til det, fandt jeg et "roligt" sted, hvor jeg kunne sidde og læse. Men det var nu ikke altid let at finde med fire små søskende. Noget af det første, jeg gik i gang med, var en bog, som foregik i de østrigske alper og handlede om Heidi og hendes bedstefar. Den var jeg meget betaget af. Da jeg blev lidt større, var det en overgang Tudemarie- og Susy-bøgerne, jeg læste med stor fornøjelse. De var den tids mest populære bøger blandt pigerne, ligesom Flemming-bøgerne var det blandt drengene. Så vidt jeg husker, var Susy-bøgerne også lidt spændende, så måske har de lagt grunden til min senere interesse for gode krimier. Senere læste jeg bl.a. historiske romaner som Ivanhoe og Onkel Toms Hytte, eller socialrealistiske romaner, som jeg tror, var en populær genre i de år. Det var bl.a. Hans Kirks "Daglejerner", J. Bech Nygaards "Guds blinde øje" og Ivar Lo-Johansens "Rya-Rya", som gjorde indtryk på mig. Men jeg læste også alt muligt andet, og jeg var en flittig låner, først på børnebiblioteket og senere på voksenbiblioteket, og det er jeg fortsat med at være.

Men da jeg i 1960erne begyndte at interessere mig for kriminalromaner, kunne det ofte være svært at låne nogle, dels fordi udvalget var meget lille, men også fordi nogle

af bibliotekarerne på den tid ikke var særlig behjælpelige. Måske fordi de mente, at krimier nok var lidt underlødige, men det har forandret sig meget siden.

Da jeg ikke var interesseret i at komme i huset eller på et kontor, kom jeg, da tid var, på fabrik. Og indtil jeg var 18 år, var det på daghold, så jeg havde aftenerne fri til f.eks. at gå i biografen. Jeg kan huske, at vi sommetider stod i lange køer for at få en billet, når der gik en god film. Det var jo før fjernsynets tid og i biografernes storhedstid. Der blev spillet mange amerikanske film, især i den lettere genre med skuespillere som Doris Day, Bing Crosby, Joan Crawford, Bette Davis, Clark Gable, Gary Cooper og ikke mindst Gregory Peck, som jeg en overgang havde et væld af billeder af på mine vægge. Og så var der dansefilmene med bl.a. Fred Astaire og Ginger Rogers eller Gene Kelly. Det var måske nok nogle tyndbenede historier, men de var flot serveret.

Og så var der de danske film. Også mange af dem var af den lettere slags, men der var også nogle, der var mere socialrealistiske, som f.eks. "Ditte Menneskebarn". Jeg kan huske, jeg græd, som var jeg pisket, da jeg så den. Der var også film som "Cafe Paradis" med Ib Schønberg. Det var en virkelig god film, og efter at have set den blev jeg endnu mere begejstret for Ib Schønberg, fordi han var så alsidig og kunne spille alt lige fra hygeonkel til seriemorder.

Da Morten Korch filmen "De røde heste" kom i 1950erne, blev det den største filmsucces her i landet indtil da, og de fleste danskere skulle hen og se den. Poul Reichhardt havde selvfølgelig hovedrollen, og det var så nemt med de film, for man vidste altid, hvem

Biografen, Helligkorsgade 14, ca. 1950.

der var helt, og hvem der var skurk. Poul Reichhardt var i de år det helt store helte-
navn, ligesom Bodil Kjør var den store diva, og deres samspil i "Soldaten og Jenny" var virkelig godt. Men jeg har nu aldrig været så vild med Poul Reichhardt, han var for pæn, og efter at have set ham optræde i et tivoli, syntes jeg også han var for krukke. Nej, så hellere Ib Schønberg, som jeg så optræde på Kolding Vandrehjem engang. Han havde naturlighed og udstråling. Men den mest betagende film, jeg så i de år, var den svenske "Driver dug falder regn". Filmen, der rummede en smuk kærlighedshistorie, foregik i skønne naturomgivelser, og oven i det fik man den dejligste svenske spillemandsmusik

– det var lige noget for en romantisk sjæl. Også den italienske La Strada med Anthony Quinn gjorde et dybt indtryk på mig. Det var ikke af romantiske grunde, men mere fordi jeg fornemmede, at det var lidt af et mesterværk, jeg havde set.

Jeg så filmene enten i Biografen, der lå i Helligkorsgade for enden af Østergade – den var meget gammel og havde nogle umagelige træsæder – eller i Kosmorama, der lå midt i Østergade. Der sad man mere komfortabelt, især i logen. Kosmorama var noget for sig selv med dens runde foyer og balkon. Senere fik vi den nye Kino for enden af Søndergade. Det var den flotteste biograf, jeg havde set, indtil jeg nogle år senere så Palladium i København, hvor Mogens Kilde spillede på kinoorgel, inden filmen begyndte, mens der changederede lys i alle farver hen over fortæppet.

Der var ikke mange fritidsforholdelser for unge dengang, så det var nok ikke så sært, vi gik meget i biografen. Der var ingen tv, og radioen, som kun havde én kanal, var ikke lige baseret på ungdommen. Jeg kan huske, at der hver dag kl. 12 var middagskoncert fra Radiohuset eller Wivex. Det var gerne let klassisk musik, de spillede, og til at begynde med syntes jeg, det var kedeligt, men senere kom jeg til at holde af det, bl.a. "Tosellis Serenade", "Radetzky March", "An der schönen blauen Donau" og Jean Sibelius' "Finlandia". Men den, der mest begejstrede mig i de år, var den franske sangerinde Edith Piaf (Spurven) og især "La vie en rose". Jeg hørte hende kun i radioen, ofte på udenlandske stationer, især "Radio Luxembourg", for jeg havde ikke råd til grammofonplader. Det var også i radioen, eller når vi var ude at danse,

at jeg hørte de sidste nye sange. Det var f.eks. den italienske "Bella Bella Mari", og så var der "Tennessee Waltz", Nat King Coles "Mona Lisa", "Vovsen i vinduet" og "Hele ugen alene" med Raquel Rastenni og "Den allersidste dans" med Poul Reichhardt, som danseaftnerne ofte sluttede med. Disse melodier var alle gode at danse efter, både for unge og ældre, men skulle det gå helt vildt til, var der bl.a. Glenn Millers "In the Mood" og "Alexanders Ragtime Band". Men vi kunne kun synge med på de danske sange, for engelsk havde endnu ikke rigtig vundet indpas i folkeskolen.

Med den nye ungdomsgeneration midt i 50'erne kom rock'n'roll musikken, som på dansk blev til rock og rul. Det var virkelig ungdommens egen musik, som min generation, der bare var få år ældre, ikke blev fanget ind af på samme måde.

Hvis vi fik lov, hændte det, at jeg og et par af pigerne hjemme fra gaden fulgtes ad til bal på Alhambra, der lå for enden af Sct. Michaelsgade lige før Stejlbjerganlægget. Eller vi tog ud til Marielundpavillonen, som lå der, hvor Naturskolen nu er opført. Så blev der spillet den musik, vi godt kunne lide, og vi kunne sidde en hel aften over en

Jernbanegade "by night" i 1958. Foto: A. Kernwein.

citronvand. For vi havde lige som de fleste andre unge mennesker ikke mange penge til vores rådighed. Inden vi tog hjemmefra, fik vi gerne at vide, at vi skulle være hjemme senest kl. 24. Nogle år senere var det mere dansesteder som Casino i Låsbygade og Trocadero i Jernbanegade, der trak.

De taler om de kedelige 50ere
men selv om vi, der var unge dengang,
endnu ikke kendte til ungdomsoprør
og al hvad det medførte
og selv om de moralske fordømmelser
var store
og pengene små
så havde vi alligevel
ungdommens optimisme og håb i os
for en krig var lige overstået
og opsvinget lå lige om hjørnet
og vi følte at hele verden og fremtiden
var åben for os
med dens væld af muligheder
så lad bare de andre tale
om de kedelige 50ere
for vi ved bedre.

TIDENS FORDOMME – OG TOLERANCE

I 1940erne, ja, endda langt op i 1950erne, havde frisindet trange kår herhjemme. Og det var utroligt, hvad folk blev forarget over. Jeg husker således, da jeg var omkring 13 år, en masse avisskriverier om en 43-årig skoleinspektør, der hed Inger Merete Nordentoft. Denne kvinde ventede et barn uden at være gift – og endnu værre – uden at ville giftes. Og med sådan et brud på den gængse moral, mente mange, at hun ikke var egnet til at

undervise børn, og da slet ikke unge mennesker. Det skete i 1946 for kun 60 år siden, og det var en sådan skandale, at den skole, hvor Inger Merete Nordentoft var skoleinspektør, blev delt i to skoler. Men det viste sig, at hun var så afholdt af eleverne, at de fleste valgte at gå hos hende, hvis de ellers måtte for forældrene.

Men selv om frisindet havde trange kår den gang, var vi meget tolerante over for de mange flygtninge fra Ungarn, der i 1956 kom til Danmark efter den store Ungarnsopstand. Og vi var meget stolte af, at vi uden fordomme og med åbne arme tog imod udlændinge, der var forfulgte og i nød. Vi var heldigvis ikke ligesom amerikanerne, der netop i disse år med deres racediskrimination prøvede at holde hvide og sorte skarpt adskilte. Nej, her blev de få, der så anderledes ud, som f. eks. afrikanere og indere, betragtet som et eksotisk indslag i vores hverdag. Ja, vores tolerance var stor her i landet – troede vi dengang!

ARBEJDSLIV

Jeg havde en drøm om at blive laborant, fordi jeg havde interesseret mig meget for kemi, da jeg gik i skole. Men desværre havde jeg ingen realeksamen, som var nødvendigt for at få denne uddannelse. Da jeg ikke kunne tænke mig at komme i forretning, eller på kontor og da slet ikke i huset, kom jeg på fabrik. Jeg begyndte på Kolding Hørfabrik. Indtil jeg var 18 år, var jeg på dagholdet, og derefter kom jeg på skiftehold. Jeg var først ved en spolemaskine, og siden kom jeg til en kædeskærer, hvor vi lavede kæden (trenden til vævene). En arbejdsuge var dengang 48 timer, og på skifteholdet arbejdede jeg fra 6-

Kirsten Hansen deltog i Kolding Hørfabriks del af optoget ved Fagenes Fest i 1951. Kirsten Hansen er nr. 2 fra højre i forreste række.

15 den ene uge og fra 15- 24 den anden uge. Lørdage var også arbejdsdage dengang, men det var "kun" fra 6-12 på dagholdet og fra 12-18 på natholdet.

Lønningerne var ikke så store, og jeg fik mindstelønnen, både fordi jeg var ung, de ældre kvinder tjente mere, og fordi jeg var kvinde. På den tid var der en del forskel på kvinde- og mandeløn, mere end der er nu. Men jeg var da så heldig, syntes jeg, at på natholdet, hvor vi jo tjente mest, kunne jeg opnå en ugeløn på omkring 90 kr. Det var en ny og rar fornemmelse at tjene sine egne penge. Jeg kunne godt lide at være på Hørfabrikken. De fleste af mine arbejdskammerater var nogle flinke og hårdtarbejdende kvin-

der, der ofte måtte på en længere cykeltur til og fra arbejde, tilligemed at de skulle passe hjem, mand og børn.

Ved siden af spoleriet lå væveriet. Der var en frygtelig larm derinde, når alle vævene var i gang med alt lige fra små viskestykker til store, flotte jacquard-vævede duge. En overgang tænkte jeg på at lære at væve, for det så virkelig interessant ud. Men efter at jeg havde været på fabrikken et års tid, var hørrens storhedstid forbi, og de begyndte så småt at afskedige folk, og da tonen blev en hel anden, besluttede jeg mig for at rejse derfra.

Men jeg var ikke interesseret i at finde en anden arbejdsplads i Kolding. Nej, jeg ville

ud og se og opleve andre steder. Så de næste par år arbejdede jeg bl.a. i København. Det var en dejlig by at bo og arbejde i. Jeg nød i min fritid at sidde på Rådhuspladsen og se på folk fra fremmede nationer, der kom forbi, indiske kvinder med sari, sorte afrikanere i spraglet tøj og asiatiske folkeslag. Vi var, især os fra provinsen, slet ikke vant til dengang at se folk fra andre lande i vores gadebillede. Jeg holdt også meget af at slentre rundt inde i Tivoli og se på havens smukke anlæg og lytte til promenadeorkesteret, bl.a. med Elo Magnussen, der spillede på den åbne scene tæt ved indgangen, eller gå i Palladium og se en god film, eller nyde den særlige stemning i de små gader langs Strøget.

Jeg arbejdede på Jacob Holms Tovværksfabrik på Amager, og der var en god arbejdstone, men efter et års tid syntes jeg, at jeg ville se lidt mere af verden, så jeg tog til Oslo og fik arbejde på en tekstilfabrik. Oslo var også en dejlig, men knap så spændende by, og arbejdsmiljøet var noget helt andet, end jeg var vant til. Men nordmændenes indstilling over for os danskerne dengang, så få år efter krigen, var noget mere positiv, end den var over for svenskerne.

Efter trekvart år i Norge tog jeg tilbage til Danmark. Jeg var først en kort tid på Hørfabrikken igen, men da jeg var træt af to-holds skift, fik jeg arbejde på Kolding Svineslagteri. Jeg havde forskellige jobs der, bl.a. at veje kød af til konserves. Selv om arbejdstiden var god, blev jeg aldrig glad for min nye arbejdsplads. Men inden jeg fandt andet arbejde, havde jeg i mellemtiden mødt en ung mand, som jeg blev meget interesseret i, og i midten af 1950'erne blev vi gift – og jeg forlod arbejdsmarkedet.

OM TIDENS BOLIGFORHOLD

Vi fik en lille lejlighed i Nørregade, med en forholdsvis stor stue og et lille køkken, hvor der kun var plads til en, når der skulle vaskes op eller laves mad. Der var bygas, som fedtede utroligt meget, og kun koldt vand lagt ind. Der var også en lille entre og et lille toilet, hvor man lige kunne lukke døren, når man var der. Fra stuen kom vi ind i soveværelset, som var et lille aflangt rum, hvor der ikke var plads til en dobbeltseng, så min mand lavede et par køjesenge til os, og for enden af dem stillede vi vuggen, da vi fik vores førstefødte, en lille dreng. Den eneste varmekilde i lejligheden var en kakkelovn, der stod inde i stuen. Jeg kan huske, at da der var et par amerikanske mormoner inde, for at omvende os – hvad de ikke fik meget held af – var de meget betaget af vores kakkelovn, for sådan en havde de ikke set før. I huset var der en port, som var lukket ud til gaden, og det var et ideelt sted at tørre tøj, når der var dårligt vejr, og det var også et godt sted, når den lille skulle sove i barnevognen, for der var både tørvejr og frisk luft.

Efter godt et år fik vi en lille pige, og med to blebørn skulle der vaskes meget. Det foregik ved, at jeg kogte bleerne, der dengang var af stof, og undertøj i en gryde på gassen, og så vaskede det sammen med andet tøj på et vaskebræt henne ved køkkenvasken, hvor jeg også skyllede det. Denne fremgangsmåde var meget almindelig på den tid, hvor næsten ingen havde vaskemaskine. Når jeg skulle vaske storvask, sengetøj o.l., var der et lille vaskerum i et udhus i gården med en gruekedel, som jeg kunne koge tøjet i. Under gruekedlen var der en lille ovn, hvor

man kunne fyre med træ eller kul, og når tøjet havde kogt en tid, kom jeg det over i en balje og skrubbede det på vaskebrættet, og så blev tøjet skyllet tre gange i koldt vand og vredet i hånden, så godt jeg kunne. Det var nu bedst, hvis vi var to til de store ting. Derefter blev det hængt ud på snore, som var spændt ud over gården, og så var det dejligt efter sådan et arbejde at tage det tørre velduftende tøj ind ved aftenstide og lægge det sammen til senere strygning.

I den sidste tid vi boede der, blev det muligt at leje en vaskemaskine. Det vil sige, jeg skulle stadig koge tøjet i gruekedlen og så

tage det over i vaskemaskinen – en såkaldt vaskestol – hvor tøjet kom i ovenfra, og så roterede maskinen en tid, indtil jeg tog tøjet over i en stor balje og skyllede det, og til sidst kunne jeg vride det med en håndvridemaskine, der sad på vaskemaskinen. Det var virkelig et fremskridt syntes vi dengang.

DE MANGE SMÅ BUTIKKER

Vi havde heller intet køleskab eller dybfryser dengang. Vores værtinde havde et isskab, og til det købte hun et par gange om ugen en stor blok is hos mælkeemanden til at holde

Den nordlige del af Låsbygade, ca. 1950.

madvarerne friske med. Det var den tids køleskab. Vi købte i stedet ind hver dag af let fordærvelige varer. Men det var også nemt nok, for bare i en radius af ca. 150 meter fra hvor vi boede, var der omkring 20 dagligvarebutikker. Der var en viktualieforretning, et ismejeri, 2 slagtere, foruden 4 købmænd, en bager, et brødsalg, en grønthandler og en fiskehandler. Der var også 2 skomagere, en trikotageforretning, en brændselshandler, en elforretning, en isenkræmmer og en bladkiosk med postind- og udlevering, og til lige kom mælkeemanden hver dag med sin hestevogn og stillede den bestilte mælk ved døren. En gang om ugen kom en fiskehandler forbi. Han havde en kasse med røget fisk foran på sit cykelstyr og en i bagagebæreren. Og for at vi kunne vide, hvornår han var der, råbte han: "Frisk røget sild – frisk røget markræel". Men senere kom supermarkederne og Storcenteret, og efterhånden hærgede butiksdøden så meget blandt de små butikker, at der i dag kun er bagerforretningen og bladkiosken tilbage af alle de forretninger, der var engang.

OM OPSVINGET I 50ERNE

I slutningen af 50erne satte opgangstiderne ind. Det mærkedes bl.a. ved, at der kom gang i beskæftigelsen på alle felter, og det satte også gang i forbruget, især hos de unge, de såkaldte teenagers, som var den første generation af unge, der skabte deres egen ungdomskultur. Det kom til udtryk i deres valg af tøj, frisure, sprog og ikke mindst deres musik, hvor den nye rockmusik med især Tommy Steele og Elvis Presley rigtig kunne sætte de unges sind i kog.

Men alt det oplevede vi "voksne" kun fra sidelinjen. Vores verden var mere præget af at sikre os bedre fremtidsmuligheder, som f.eks. at få opfyldt ønsket om egen bolig. Og dette ønske kunne vi, ligesom så mange andre, realisere i begyndelsen af 1960erne.

Og vi fik køleskab og fryser og telefon og senere fik vi vaskemaskine en lettelse i hverdagen med 4 børn og vi fik fjernsyn og bil og oh, hvilken luksus en opvaskemaskine og en computer og så var det den her mobil sådan noget pjat skulle vi aldrig ha' nu har vi to og kniber det med at finde ud af computeren og mobilen så går vi ikke til de gamle og kloge men til børnebørnene for de gamle det er os men det er børnene og de unge der har klogskaben og viden på alt det nye